

TÜRÜK

2022, Yıl/Year: 10, Sayı/Issue: 28, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 11.01.2022

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 07.03.2022

Sayfa / Page: 84- 105

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mustafa Karaca

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü

mmkaraca@adu.edu.tr

ÇAĞATAY TÜRKÇESİYLE YAZILMIŞ BİR HAYVANCILIK RİSALESİ: RİSALE-İ ÇÂRVÂÇILIK

Öz

XV. yüzyıldan XX. yüzyılın başına kadar doğu sahasında kültür ve medeniyet dili olarak kullanılan Çağatay Türkçesi ile farklı türlerde ve konularda oldukça fazla ve önemli eser meydana getirilmiştir. Bu eserler içerisinde dericilik, ayakkabıcılık, değirmencilik, aşçılık, marangozluk, çiftçilik gibi meslek dallarıyla ilgili eserler dikkat çeken türlerdendir. Edebî kaygıdan ziyade konuşmaya dayalı yalın bir dille yazılan bu eserler Türkçenin söz varlığı, Türk kültürü ve dönemin toplumunun sosyal yapısı hakkında pek çok bilgiyi barındırmaları ve günümüze kadar ulaştırmaları bakımından önemlidir.

Bu yazıda *Berlin Staatsbibliothek Kütüphanesi Ms. or. oct. 1658* numarada *Risale'i Çârvâçilîq* adıyla kayıtlı Çağatay Türkçesiyle yazılmış yirmi üç varaklık yazma eser ses ve imla özellikleri bakımından incelenmiş ve eserin çeviri yazı yoluyla aktarımı yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk dili, Çağatay Türkçesi, meslek adları, ses ve imla, çeviri yazı.

A LIVESTOCK BOOKLET WRITTEN IN CHAGATAI TURKISH: RİSALE-İ ÇÂRVÂÇILIK

Abstract

From the XV century to the beginning of the XX century, many and important works in different genres and subjects were produced in Chagatai Turkish, which was used as the language of culture and civilization in Central Asia. Among these works, works related to professions such as leatherwork, shoemaking, milling, cookery, carpentry and farming are among the remarkable types. These works, which were written in a plain language based on speech rather than literary concern, are important in terms of containing and conveying a lot of information about the vocabulary of Turkish, Turkish culture and the social structure of the society of the period.

In this article, a twenty-three-leaf manuscript written in Chagatai Turkish, registered with the name of Risale'i Ćarwâĉılıq in Berlin Staatsbibliothek Library number *Ms. or. oct. 1658*, has been examined in terms of sound and orthographic features, and the work has been transferred through translation and writing.

Keywords: Turkic, Chagatai Turkish, Phonetic and Orthography, Transcription.

Giriş

Çağatayca veya Çağatay Türkçesi, doğu sahasında 15 ve 20. yüzyıllar arasında kültür ve medeniyet dili olarak kullanılan Türk yazı dilinin genel adıdır. Türk lehçelerinin Orta Asya grubuna mensup Çağatay Türkçesi, 15. yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar temelde Doğu Türkistan ve Orta Asya Türk devletlerinin diplomasi, edebiyat ve devlet dili olmakla beraber Avrupa Rusyasındaki Oğuz olmayan Müslüman Türklerin de edebiyat dili olmuştur (Eckmann 2017: 15). Kültür ve medeniyet dili olarak geniş bir coğrafyada kullanılan bu dil ile farklı konu ve türlerde oldukça fazla eser meydana getirilmiştir. Bu eserlerin önemli bir türünü din, tıp, edebiyat gibi pek çok konuda yazılan risaleler oluşturur (Erbay 2012: 104). Bu risaleler içerisinde ise mesleklerle ilgili olanlar özellikle dikkat çekmektedir. Dericilik, ayakkabıcılık, değirmencilik, aşçılık, marangozluk, çiftçilik gibi meslekler üzerine yazılmış eserlerin pek çoğu günümüze kadar ulaşmış, araştırmacılar tarafından çeşitli yönleriyle ele alınarak incelenmiş ve pek çoğunun da metin neşri yapılmıştır¹. Meslek kollarıyla ilgili olan bu eserler, yazıldıkları toplumun sosyo-ekonomik özelliklerini, çeşitli mesleklerle ilgili özel terimleri içermektedir. Bu eserler ayrıca bazı gelenekleri aktarmaları bakımından önemlidir (Eker 2018: 76). Dolayısıyla edebî kaygıdan ziyade konuşmaya dayalı yalın bir dille yazılan bu eserler Türkçenin söz varlığını, Türk kültürü ve dönemin toplumunun sosyal yapısı hakkında pek çok bilgiyi barındırmış ve bunların günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır.

Bu yazıda *Berlin Staatsbibliothek kütüphanesi Ms. or. oct. 1658* numarada *Risale'i Ćarwâĉılıq* adıyla kayıtlı Çağatay Türkçesiyle yazılmış yazma eser incelenmiştir. Bugünkü Türkçe ile *Hayvancılık/Çobanlık Risalesi* olarak adlandırılacak eserin herhangi bir yerinde *Risale'i*

¹ Bazı çalışmalar için bakınız: Alper (2016), Alyılmaz (2011), Eker ve Zal (2014), Erbay (2012), Gönel sönmez (2017), Kotan (2019), Tek, Çakmak vd. (2017).

Čārwāčlīq şeklinde bir ifade olmayıp konusu itibariyle yazmayı inceleyen uzmanlar tarafından bu şekilde adlandırıldığı düşünülebilir.

Metin kuruluşunda yazma eserde satır sonunda bölünen heceler ve Arapça tamlamalar bu makaledeki çevriyazıda bir alt satıra kaydırılmamış, başladığı satırda verilmiştir.

Yazmanın Özellikleri

İncelenen eser, *Berlin Staatsbibliothek kütüphanesi Ms. or. oct. 1658* numarada *Risale'i Čārwāčlīq* adıyla kayıtlıdır. Eser, yirmi üç varaktan meydana gelmekte olup başlığı yoktur. Doğrudan besmeleyle başlamaktadır. Her sayfada genel olarak yedi satır yer almakta, ancak bazı sayfalarda satır sayısı altı veya sekiz olabilmektedir. Eser siyah mürekkeple yazılmıştır. Genel olarak okunaklı olmakla beraber eserin içerisinde yer alan bazı dua veya tılsımların ne olduğu tam olarak anlaşılammaktadır. Yazmada eserin kim tarafından ve hangi tarihte yazıldığı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

Eserin İçeriği

Eseri inceleyen kütüphane uzmanları tarafından *Risale'i Čārwāčlīq* (Hayvancılık/Çobanlık Risalesi) şeklinde adlandırıldığı muhtemeldir. Zira yukarıda da belirtildiği gibi eserin adıyla ilgili herhangi bir bilgi yoktur.

Eserin içeriği kısaca şöyledir: Hz. Musa'nın duası üzerine Allah'ın emriyle Cebra'il tarafından cennetten koyun getirilip kendisine verilir. Ayrıca hayvancılıkla ilgili bir de risale verilir. Risalede koyunların sağımından kırılmasına, kurban edilişinden çeşitli hastalıklara karşı korunmasına kadar bazı bilgiler yer almakta ve bu durumların her biri için okunması gereken dualar ile muska tabir edilebilecek tılsımlar yer almaktadır. Eserde koyun dışındaki bazı hayvanlar (keçi, boğa, deve, at gibi) için de benzer tavsiyeler yer almaktadır. Ayrıca insanlar için de bazı duaların okunmasının fazilet ve faydalarından bahsedilmektedir.

Eserin Bazı Dil ve İmla Özellikleri

Eser Çağatay Türkçesi özellikleri göstermektedir. Eserin dili ve imlasıyla ilgili bazı özellikler şu şekildedir:

1. Eserde binek hayvanı anlamındaki *at* kelimesi tı (ط) ile yazılmışken, isim anlamındaki *at* kelimesi te (ت) ile yazılmıştır. Eş yazılı kelimelerde imlanın anlam ayırt edici bir unsur olarak kullanılmış olması dikkat çekicidir:

Üçünç iki miñ biş yüz sarāy-ı behişt anıñ *atıga* binā kılğaylar in-şā'allāhu te'ālā (18a/3).

Eger kimersenin mālīga ya tivesiğa ya *atıga* ölüm kirse (10b/3).

Қойда қоққарниñ *atada* aygırниñ kelede buқанниñ еçкүде irкеçниñ boynıға bağласа (11b/3).

2. Çağatay Türkçesinde bir imla hususiyeti olarak görülen yuvarlak ünlülerin *vav+elif* (وا) ile yazılmasına eserde bir örnekte rastlanmıştır: *bolğay* بوالغای (17b/6).

3. Türkçe kelimelerde kalınlık incelik durumuna bakılmaksızın /s/ sesi için sin (س) harfi kullanılmıştır:

Eger sorsalar kim sūt saġarda qaıysı āyetni oġur? (7a/1)

Evvel qarzdārılıġdın ikinc̄ ĩmānı zevāl bolmaġdın saġlaġay (15b/5).

4. Yabancı kelimelerin yazımında birkaç örnek dışında yazım yanlışına rastlanmamıştır. Farklı yazılan kelimeler şunlardır: *zahmet* > *zahmet* (3b/8), *tefsir* > *tefsir* (13b/1), *tazarrū* > *tazarrı* (4a/6)

5. b ~ p > f Deġiřmesi: *piş-* > *fiş-* (8a/3); *kop-* > *kof-* (13a/3); *pür-nür* > *für-nür* (21a/3, 22b/3); *büt-* > *füt-* (18a/1, 18b/5, 19a/7).

6. ç > ř Deġiřmesi: *koçaġla-* > *kořaġla-* (6a/4).

7. ā > a; ĩ > i Ünlü Kısalması: *peygāber* > *peygamber* (18a/4, 18b/6, 19b/a), *tefsir* > *tefsir* (13b/1).

8. e > i Ünlü Daralması: *teve* > *tive* (10b/3).

9. ü > i Ünlü Düzleşmesi: *cānib* > *cānüb* (4b/8).

10. Ek Uyumsuzluġu: İnce ünlülerden sonra gelen yönelme hāli ekinin bazı örneklerde +ġa şeklinde yazıldığı görölmektedir: *tivesiġa* (10b/3), *tilġa* (13b/2), *keleġa* (23b/5)

11. al- Yeterlik Fiili: Çaġatay Türkçesinde yeterlik ifade eden *al-* fiiline *oġuyal-* (5a/5, 9a/3) örneğinde rastlanmaktadır.

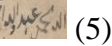
12. bol- ~ ol- Fiili: Çaġatay Türkçesiyle yazılan eserde *bol-* fiilinin Oġuzca karřılıġı olan *ol-* şekline bir örnekte rastlanmaktadır: *şehid ol-* (19b/5).

Çeviri Yazılı Metin

Bi'smi'llāhi'r-raġmāni'r-raġim

[1b] El-ġamdulī'llāhi rabbi'l-'ālemīn (2) ve'l-'ākibeti'l-muttaġīn (3) ve'ř-řalātu ve's-selāmu (4) 'alā resūlihi ve ālihi (5) ecma'īn. Ammā ĩmām Ca'fer-i [2a] řādık ve reh-nümā-yı muvāfiġ andaġ (2) rivāyet kılıpdurlar kim Mūsā (3) 'aleyhi's-selām Ĥudāy te'ālāġa münācāt (4) kılıp aydılar iy Bārā Ĥudāyā (5) maġa munça koy birgil dip (6) münācātı ġabül bolup Ĥudāy (7) te'ālā ġazret-i Cebrā'il'ġa fermān [2b] kıldı. Yā Cebrā'il Mūsā'ġa behiştdin (2) koy alıp çıkıp birgil didiler. (3) řol zamān ġazret-i Cebrā'il 'aleyhi's-selām (4) Mūsā 'aleyhi's-selāmġa koy alıp çıkıp (5) birdiler. Ĥazret-i Mūsā 'aleyhi's-selām (6) koy baġmaġġa meřġül boldılar. (7) Bir iř ġātırlarıġa kildiler. Ĥoylarını [3a] baġadurmen maġa bir risāle (2) bolsa yaġşı irdi dip Ĥudāy (3) te'ālāġa münācāt kıldılar. řol zamān (4) münācātı ġabül boldı. (5) Ĥudāy te'ālā ġazret-i Cebrā'il (6) 'aleyhi's-selāmġa bu risāleni (7) fermān kıldı. Ĥazret-i Cebrā'il (8) 'aleyhi's-selām bu risāleni bitip [3b] Mūsā 'aleyhi's-selāmġa (2) birdiler. Yā Mūsā bu risāleni öz (3) özünđin cüdā kıılmaġıl hemişe (4) özün birle tutġıl koylarıġ (5) tola bolġay tükemeġey didiler. (6) Ve yana Ĥudāy te'ālā aydı yā Mūsā (7) koyçılık kılıp koylarıġġa (8) hiġ zarar zaġmet² bolmas [4a] çiçek çıkmas hemişe bu risāleni (2) özün birle tutġıl koylarıġnıġ (3) biri miġ bolur dip fermān (4) boldı. řol zamān ġazret-i Mūsā (5) 'aleyhi's-selām ġazret-i Cebrā'il 'aleyhi's-selāmġa (6) bir munça koy alıp kilip tazarrı (7) niyāz ötkürüp bu risāleni aldı. [4b] Andın kiyin bu risāle meşhür boldı. (2) Ĥazret-i Mūsā 'aleyhi's-selāmınġı koylarıġnıġ (3) ġaddi ġisābını Ĥudāy (4) te'ālādın özge bilmediler. (5) Bilgil ve āġāh bolġıl ġazret-i (6) Mūsā 'aleyhi's-selām bu risāleni (7) tutġan sebebđin řıdġ (8) kıılġan cānübıdın koyları

² Yazmada *zahmet*

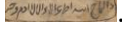
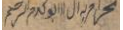
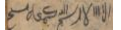
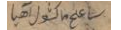
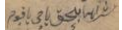

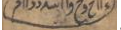
[5a] biri miñ boldı. Her kim bu risāleni (2) özi birle tutup ya okusa (3) okuyamasa okutup işitse (4) ya haftada ya her ayda okusun (5) ayda okuyalmasa yılda okusun (6) ya özi birle tutsun kündin (7) küнге mālı tola bolğay. [5b] Ya okutup işitmese ya özi birle (2) tutmasa kündin küнге felāket (3) başkay mālıdın bereket kitkey (4) kıyāmet küni pir üstādlarınıñ (5) aldıda yüzi qaravaş-mend (6) rüsvā bolğay. Eger sorsalar kim (7) kıoylarını kıotanğa salurda³ [6a] kıaysı āyetni okumaķ kerek? Cevāb (2) ayğıl kim *cennātin tecrī min* (3) *tahtıhe'l-enhāru* demek (4) kerek. Kıoyını kıoşaklarda (5) kıaysı āyet okumaķ kerek? (6) Cevāb ayğıl kim *naşrun mina'llāhi* (7) *ve fethun qarībun ve beşşiri'l-mu'minīn*. [6b] Eger sorsalar kim māl boğuzlarda (2) bu āyetni okumaķ *neveytu* (3) *en ūzebbiha li-haze'l-mübūhi* (4) *li'l-ukeli erba' urūkin* (5) *hattā yahrecu minhu ve min* (6) *muzeħħibuhu ve yahilli'llāhi* (7) *te'ālā li'l-muslimīne bi'smi'llāhi* [7a] *allāhu ekber*. Eger sorsalar kim sūt (2) sağarda kıaysı āyetni okur? (3) *bi'smi'llāhi'r-raħmāni'r-raħīm* demek (4) kerek. Eger sorsalar kim sütni kıazanğa (5) kıoyarda kıaysı āyetni okur? (6) Cevāb ayğıl kim *bi'smi'llāhi'l-vāhidu'l-kahhār* (7) *bi'smi'llāhi'l-kerīmu's-settār*. [7b] Eger sorsalar kim sūt sarurda (2) kıaysı āyetni okur? Cevāb ayğıl (3) kim *allāhumme innī tevekkeltu 'ala'llāhi* (4) demek kerek. Eger sorsalar kim künlüğe (5) salurda kıaysı āyetni (6) okur? Cevāb ayğıl kim *el-ħamduli'llāhi'l-lezī* (7) *ħalaķa's-semavāti* [8a] *ve'l-arzī ve ce'ale'z-zulumāti* (2) *ve'-nūri* demek kerek. Eger sorsalar (3) kıatık fışerde bu āyetni okumaķ (4) kerek *elem nec'al lehu* (5) *'ayneyn ve lisānen* demek kerek. (6) Eger sorsalar kim kıoy kıırkıarda (7) kıaysı āyetni okumaķ kerek? [8b] Cevāb ayğıl kim *yā Allāh yā Allāh yā Allāh* (2) demek kerek. Eger sorsalar kim her (3) baylar bu risāleni hem-rāh (4) kıılmay ve bu ayıtğan işlerini (5) kıılmağudıñ bolsa her loķmayı (6) yiyedür ħarāmdur. Yana okusa (7) bu risāleğe 'amel kılsa şıdķ [9a] kılsa kıoyları tola bolup (2) kündin küнге bereket tapkıy (3) çıçek çıķmağay ölüm kırmekdin (4) ve kıotur bolmağdın ve aşkamağdın (5) ve çolaķ bolmağdın (6) Ĥudāy te'ālā öz penāhıda (7) tutkıy. Ve yana andağ rivāyet [9b] kıılurlar kim ħāzret-i Mūsā 'aleyhi's-selām (2) aydılar bu risāleni okusa (3) okuyalmasa okutup işitse (4) ve özi birle tutsa kıyāmet küni (5) yüzi on dört künlük (6) tolun ay dik bolğay (7) ve cem'i pırleri rāzī bolğay [10a] dūnyā ve āħireti ma'mūr bolğay. (2) Yaħşı niyet kıılıp birmese (3) özi kāfir ħatunı talāk (4) bolğay. Bu ħadīsniñ maźmūnı (5) birle seksen dırıra lāzım bolğay (6) *ne'uzu bi'llāhi min zālīke ve sellem* (7) *teslimīn teslīman keşīran* [10b] *bi-raħmetike yā erħame'r-raħīm*. Eger sorsalar (2) kim eger kımerseniñ mālığa ya (3) tıvesiğe ya atığa ölüm kıirse (4) bu du'āni özi birle tutsa (5) Ĥudāy te'ālā öz yanıda saķlağay (6) in-şā'allāhu te'ālā. [11a] Bu isimni boynığa asmaķ kerek. (2) İsim bu turur (3) (4) (5) *velā ħavle* (6) *velā kuvvete illā bi'llāhi'l-'aliyyi'l-'azīm*. (7) *Ve nunezzilu mine'l-kur'āni mā-huve şifā'un* (8) *ve raħmetun li'l-mu'minīne velā yezīdu'z-zālīmīne* [11b] *illā ħasārā*. Eger kim[erse]niñ (2) mālığa ölüm kıirse (3) kıoyda kıoçkıarınıñ atada (4) ayğırınıñ kelede buķanıñ eç[kü]de (5) irkeçniñ boynığa bağlasa (6) ħalāş bolğay (7) [12a] (2) (3) . Eger kımerse (4) bu şekilni bitip özi birle tutsa (5) düşmenleriniñ tili bağlanğay (6) . Her kim [12b] bitip özi birle tutsa ħalāyıkınıñ (2) köziğe heybetlik (3) kıörürüngey (4) . (5) Bu şekilni bitip özi birle tutsa (6) tıg teber kār kıılmağay (7) . [13a] Fevāyid'de kıltürüpdürler (2) her kim irtelike ornıdın (3) kıofarda *e'uzu bi'llāhi's-semi'l-'alīm*. (4) *Ve e'uzu bike rabbi* (5) *en yahzurüne* dise Ĥudāy (6) te'ālā iki ferişteni mü'eķkel (7) kıılır anıñdın şeytānı [13b] yırağ kıılır.

³ Yazmada biçiminde yazılmıştır.

Tefsir-i⁴ hadîsde (2) kiltürüpdür. Tilğa yenik (3) mizānda ağır bu kelimeni (4) ayıtkan bendeni Hūdāy te'ālā (5) bisyār dost tutar. Her kim (6) bu kelimeni namāz-ı bāmdādnıñ (7) sūnnetiniñ farzınıñ arasında [14a] yüz merātibe ayıtısa (2) ol kün⁵ anıñ 'ibādetiğa (3) bu ruy-ı zemīnde hiç kişiniñ (4) tã'ati berāber kilmegey (5) hem dūnyā ve āhireti (6) ma'mūr bolğay hiç [14b] kişige hācetmende bolmağay. (2) Kelime bu turur (3) *sūbhāna'llāhi ve bi-ḥamdihī* (4) *sūbhāna'llāhi'l-'azīm ve bi-ḥamdihī* (5) *estagfiru'llāhi*. Her kim namāz-ı (6) bāmdādnıñ kiyin yüz merātibe [15a] *lā-ilāhe illa'llāhu'l-meliki'l-ḥakku'l-mubīn* (2) dise hergiz faķīr muḥtāc (3) bolmas. Hāķ te'ālā anıñdın (4) yitmiş belānı def' kılur. Her kim (5) namāz-ı şemsdin kiyin yüz (6) merātibe *allāhumme şallī 'alā Muḥammedin* [15b] ve *'alā āli muḥammed ve bārik ve sellem* (2) *'aleyhi* dise Hāķ te'ālā üç nemersedin (3) kerāmet kılur. Evvel qarzdārılıkdın (4) ikinç imānnı (5) zevāl bolmağdın saķlağay. (6) Üçünç kıyāmet (7) küni hiç ni'metdin ḥisāb [16a] almağay. Her kim namāz-ı digerdin (2) kiyin yüz merātibe *estagfiru'llāhi min* (3) *küllü zēbin ve etūbu ileyhi* dise Hāķ (4) te'ālā ol bendege üç nemerse kerāmet (5) kılur. Evvel bir yıllıķ günāhnı (6) öter. İkinç rızķı kiñ bolur. (7) Üçünç her du'āyı ki kılsa [16b] icābet bolur. Her kim namāz-ı (2) şāmdın kiyin yüz merātibe (3) *lā-ilāhe illa'llāhu Muḥammedun resūlu'llāh* (4) dise Hāķ subḥānehu ve te'ālā üç (5) nemerse kerāmet kılur. Evvel hiç (6) günāh birle imānnı zevāl kılmas. (7) İkinç düşmenleri ḥoşnūd bolur. [17a] Üçünç ol bendege gūr 'azābı (2) bolmağay. Her kim namāz-ı ḥuften (3) kiyin yüz merātibe *subḥāna'llāhi* (4) ve *'l-ḥamdulī'llāhi velā ilāhe illa'llāh* (5) ve *'llāhu ekber lā-ḥavle velā kuvvete* (6) *illā bi'llāhi'l-'aliyyi'l-'azīm mā-şā'allāhu* (7) *kāne ve mā-lem yeşe'lem yekun* [17b] dise Hāķ subḥānehu ve te'ālā ol (2) bendege on nemerse kerāmet (3) kılur. Evvel iki miñ biş yüz (4) günāh-ı kebiresini 'afv kılur. (5) İkinç iki miñ biş yüz kabūl (6) bolğay tã'atınıñ (7) şevābını anıñ nāme-i a'māliğa [18a] fütürler. Üçünç iki miñ (2) biş yüz sarāy-ı behişt anıñ (3) atığa binā kılğaylar in-şā'allāhu (4) te'ālā. Ve yana peygamber şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem (5) aydılar her kim vitirdin kiyin (6) bu tesbīhnı ayıtısa [ve] *tevekkel 'ale'l-ḥayyi'l-lezī* (7) *lā-yemūtu. Fe-subḥāna'llāhi* [18b] ve *'l-ḥamdulī'llāhi rabbi'l-'ālemīn* (2) dise Hūdāy te'ālā seksen yıllıķ (3) maķbūl bolğan 'ibādetniñ (4) şevābını anıñ a'māliğa (5) fütürler. Ve yana ḥazret-i (6) peygamber şalla'llāhu 'aleyhi ve selleme aydılar. (7) Her kim vitirdin kiyin secdege [19a] baş koyup biş qatar *subbūḥun* (2) *ḥuddūsun rabbu'l-melā'iketihī* (3) ve *'r-rūḥ* dise Hūdāy te'ālā (4) cem'i günehlerini mağfired kılğay (5) şehīdlerniñ şevābını birür. (6) Miñ ferişteni iberür anıñ (7) yaḥşılıklarını fütürler. [19b] Yüz bende āzād kılğannıñ şevābını (2) birür du'āsını icābet kılur. (3) Dūzahķa sezā-vār bolğan yitmiş (4) miñ bendeni şefā'at kılur. Ölse (5) şehīd olar in-şā'allāhu te'ālā. (6) Ḥazret-i peygamber şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem (7) aydılar. Ölüğe evvelķı [20a] kiçedin katığrak (2) kiçe bolmas. Pes raḥm kılıñlar (3) ölüğünlerğa şadaķa (4) birip ölgen kişiniñ ḥaķķıda (5) iki rek'at namāz ötese evvelķı (6) kiçede her rek'atığa fātihadın (7) kiyin bir merātibe *Āyete'l-Kürsī* [20b] bir merātibe *el-hāķumu't-tekāsuru* (2) üç merātibe (3) İhlāş okusun namāzdın (4) kiyin yüz dūrūd ayıtın. (5) Bularniñ şevābını ol bendege (6) bağışlasun. Hūdāy te'ālā (7) miñ ferişteni iberür. Her ferişteniñ [21a] kolıda bir ṭabaķda nūr (2) bolğay. Gūrī tā-kıyāmet (3) fūr-nūr bolğay. Behiştde (4) şehir binā kılğay kim kırık (5) merātibe ḥac kılğannıñ (6) şevābını tapķay şehīdlerniñ (7) şevābını tapķay in-şā'allāhu [21b] te'ālā. Eger kimersenin atı (2) ağrısa bu şeklini yirge (3) bitip üç çivir öldürse (4)

⁴ Yazmada *tefsir*

⁵ *ol kün* ifadesinin yazımına birinci satırın sonunda yazılmaya başlanmış ancak yarım bırakılarak ikinci satırın başında yeniden yazılmıştır.

şifâ tapkay in-şâ'allāhu te'ālā (5) . (6) Her kim ornıdın ııopęanda [22a] on merātibe lā-ilāhe illā'llāhu (2) Muĥammedun resūlu'llāhi lā-ĥavle (3) velā kuvvete illā bi'llāhi'l-'aliyyi'l-'azīm (4) dise Ĥaę subĥānehu ve te'ālā aęa (5) yiti tūrlūę Őevāb kerāmet (6) kıılır. Evvel ol ki āĥir [22b] demde īmān naşīb kıılığay. (2) İkinę cān birmekligi āsān (3) bolur. Üçünę ğūrı für-nūr (4) bolur. Törtünę Mūnkir Nekīr anığ (5) bile yaĥşı mu'āmele kıılır. Beşinę (6) kııyāmet küni nāme-i a'mālını [23a] oę kıayığa birür. Altınę terāzūda (2) tā'atni ağır kıılır. Yitinę (3) bile Őirātdın āsān kııķkey. (4) Eger mālīga ölüm kirse bu Őeklini (5) bitip kıoķkarnıę ya tekeniğ (6) boynığa bağlasa def' (7) bolęay. Bi'smi'llāhi'r-raĥmāni'r-raĥīm [23b] (2) (3) (4) (5) . Eger keleğa ölüm kirse (6) bu Őeklini bitip başdın ursa def' bolęay .

Gramatikal Dizin

A

'afv: -1- [Ar.] Birinin suçunu bağışlama.

'a. ('a. kııl- "Birinin suçunu bağışlamak") 17b/4

āęāĥ: -1- [Tr.] Bir konuda bilgi sahibi; haberdar.

ā. (ā. bol-"Bilgi edinmek, bilgi sahibi olmak") 04b/5

ağır: -2- [Tr.] Tartı bakımından ağırlığı çok olan.

a. 13b/3; (a. kııl- "Tartı bakımından ağırlaştırmak.") 23a/2

ağrı: -1- [Tr.] Hastalanmak.

a.- sa 21b/2

āĥir: -1- [Tr.] Son.

ā. 22a/6

āĥiret: -2- [Ar.] Ölümünden sonra gidilen yer, öbür dünya.

ā.+ i 10a/1, 14a/5

al: -5- [Tr.] Beraberinde götürmek veya getirmek.

a.- ıp 02b/2, 02b/4, 04a/6

2. Affetmek, bağışlamak.

a.- mağay (ĥisāb a.) 16a/1

3. Bir Şeye hak kazanmak, sahip olmak.

a.- dı 04a/7

aldı: -1- [Tr.] Makam, huzur.

a.+ da 05b/5

'aleyhi's-selām -12- [Ar.] Peygamberler için kullanılan "selam onun üzerine olsun" anlamında bir dua sözü.

'a. 02a/3, 02b/3, 02b/5, 03a/8, 04a/5, 04b/6, 09b/1

'a.+ ğa 02b/4, 03a/6, 03b/1, 04a/5

'a.+ nığ 04b/2

altınę: -1- [Tr.] Sıralamadaki yeri altı olan.

a. 23a/1

a'māl: -3- [Ar.] Ameller, işler.

a.+ iğa 18b/4

a.+ iğa (nāme-i a.) 17b/7

a.+ ini (nāme-i a.) 22b/6

'amel: -1- [Ar.] İş, eylem.

'a. ('a. kııl- "Yapmak; yerine getirmek.") 08b/7

ammā: -1- [Ar.] Ancak, fakat.

a. 01b/5

andağ: -2- [Tr.] O Şekilde, öyle.

a. 02a/1, 09a/7

andın: -1- [Tr.] Oradan.

a. 04b/1

anığ: -8- [Tr.] Onun.

a. 14a/2, 17b/7, 18a/2, 18b/4, 19a/6, 22b/4

a.+ dın 13a/7, 15a/3

ara: -1- [Tr.] İki Şey arasındaki boşluk, aralık.

a.+ sıda 13b/7

as: -1- [Tr.] Bir nesneyi bir yere aşağı doğru sarkacak biçimde takmak, bağlamak.

a.- mağ 11a/1

āsān: -2- [Far.] Kolay.

ā. 23a/3; (ā. bol-) 22b/2

asęa: -1- [Tr.] Topallamak, aksamak.

a.- maḳdın 09a/4
aṭ: -3- [Tr.] At. Yü̇k ve binek hayvanı.
 a.+ ada 11b/3
 a.+ ı 21b/1
 a.+ ıḡa 10b/3
at: -1- [Tr.] Ad, isim.
 a.+ ıḡa 18a/3
ay -: -12- [Tr.] Söylemek.
 a.- dı 03b/6
 a.- dılar 02a/4, 09b/2, 18a/5, 18b/6,
 19b/7
 a.- ḡıl 06a/2, 06a/6, 07a/6, 07b/2,
 07b/6, 08b/1
ay: -2- [Tr.] Yılın on ikide biri olan zaman
 dilimi.
 a.+ da 05a/4, 05a/5
āyet: -9- [Ar.] Kur'an-ı Kerim'deki sureleri
 meydana getiren kelime veya
 cümlelerden her biri.
 ā. 06a/5
 ā.+ ni 06a/1, 06b/2, 07a/2, 07a/5,
 07b/2, 07b/5, 08a/3, 08a/7
Āyete'l-Kürsī: -1- [Ar.] Bakara suresinin
 255. ayeti.
 ā.+ 20a/7
ayḡır: -1- [Tr.] Erkek at.
 a.+ nıḡ 11b/4
ayıt: -5- [Tr.] Söylemek; demek; konuşmak.
 a.- ḡan 08b/4
 a.- ḡan 13b/4
 a.- sa 14a/1, 18a/6
 a.- sun 20b/4
ʿazāb: -1- [Ar.] İşkence, üzüntü, keder.
 ʿa.+ ı 17a/1
āzād: -1- [Far.] Hür, özgür.
 ā. (ā. kı1-“ Serbest bırakmak.”) 19b/1
aḡa: -1- [Tr.] Ona.
 a. 22a/4

B

baḡışla: -1- [Tr.] karşılıksız olarak vermek;
 hibe etmek.
 b.- sun 20b/6

baḡla: -2- [Tr.] Baḡlamak, üzerine takmak.
 b.- sa 11b/5, 23a/6
baḡlan: -1- [Tr.] Konuşmamak.
 b.- ḡay (tili b.) 12a/5
baḡ: -2- [Tr.] İlgilenmek, hizmet etmek.
 b.- adurmen 03a/1
 b.- maḡḡa 02b/6
bāmdād: -1- [Far.] Sabah.
 n. (namāz-ı b.) 14b/5, 13b/6.
Bārā: -1- [Far.] Ey Allah'ım.
 b. 02a/4
bas: -1- [Tr.] Basmak, artmak.
 b.- ḡay 05b/3
baş: -2- [Tr.] Baş, kafa.
 b. (b. ḡoy-“ Boyun eḡmek, secde
 etmek.”) 19a/1
 b.+ dın 23b/6
bay: -1- [Tr.] Zengin.
 b.+ lar 08b/3
Behişt: -3- [Far.] Cennet.
 b. (sarāy-ı b. “Cennet sarayı”) 18a/2
 b.+ de 21a/3
 b.+ din 02b/1
belā: -1- [Ar.] Musibet; felaket.
 b.+ nı 15a/4
bende: -7- [Far.] Köle.
 b.+ ge 16a/4, 17a/1, 17b/2, 20b/5
 b.+ ni 13b/4
 2. Allah'ın kulu.
 b. 19b/1
 b.+ ni 19b/4
berāber: -1- [Far.] Birlikte.
 b. 14a/4
bereket: -2- [Ar.] Bolluk.
 b. 05b/3, 09a/2
beşinç: -1- [Tr.] Sıralamadaki yeri beş olan.
 b. 22b/5
bil: -2- [Tr.] Öḡrenmek, kavramak.
 b.- ḡil 04b/5
 b.- mediler 04b/4
bile: -2- [Tr.] İle.
 b. 22b/5, 23a/3

binā: -2- [Ar.] Oturmak veya başka amaçlarla kurulmuş yapı.

b. (b. kıl- “İnşa etmek, yapmak.”)
21a/4, 18a/3

bir-: -10- [Tr.] 1. Vermek.

b.- diler 02b/5, 03b/2

b.- gil 02a/5, 02b/2

b.- mese 10a/2

b.- ür 19a/5, 19b/2, 23a/1

2. Yardımcı fiil.

b.- ip (şadağa b.) 20a/4

b.- mekligi (cān b.) 22b/2

bir: -9- [Tr.] bir adet, bir tane.

b.+ i 04a/3, 05a/1

b. 02b/7, 03a/1, 04a/6, 16a/5, 20a/7,
20b/1, 21a/1

birle: -12- [Tr.] İle, birlikte.

b. 03b/4, 04a/2, 05a/2, 05a/6, 05b/1,
09b/4, 10a/5, 10b/4, 12a/4, 12b/1,
12b/5, 16b/6

bi’smi’llāhi’r-raḥmāni’r-raḥīm: -1- [Ar.]
“Esirgeyen bağışlayan Allah’ın
adıyla” anlamına gelen söz.

b.+ 23b/02 23a/7

bisyār: -1- [Far.] Çok.

b. 13b/5

biş: -1- [Tr.] Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı.

b. 19a/1

bit-: -7- [Tr.] Yazmak.

b.- ip 03a/8, 12a/4, 12b/1, 12b/5,
21b/3, 23a/5, 23b/6

boğuzla-: -1- [Tr.] Boğazlamak; kesmek.

b.- rda 06b/1

bol -: -41- [Tr.] 1. Olmak.

b.- dı 05a/1

b.- ğay 09b/6, 21a/2,

b.- mağay 17a/2

b.- sa 03a/2, 08b/5

b.- ur 04a/3, 16a/6

2. Yardımcı fiil bol-

b.- dı (fermān b.) 04a/4; (ḳabūl b.)
03a/4; (meşhūr b.) 04b/1

b.- dılar (meşğūl b.) 02b/6

b.- ğan (maḳbūl b.) 18b/3; (sezāvār b.)
19b/3

b.- ğay (def b.) 23a/7, 23b/6; (ḥalāş
b.) 11b/6; (ḳabūl b.) 17b/6; (rūsā b.)
05b/6; (lāzım b.) 10a/5; (ma‘mūr b.)
10a/1, 14a/6; (rāzī b.) 09b/7; (fūr-nūr
b.) 21a/3; (ṭalāk b.) 10a/4; (tola b.)
03b/5, 05a/7

b.- ğıl (āġāh b.) 04b/5;

b.- mağay 17a/2 (ḥācetmende b.)
14b/1

b.- maḳdın (çolak b.) 09a/5; (ḳotur b.)
09a/4; (zevāl b.) 15b/6

b.- mas 20a/2; (muḥtāc b.) 15a/3;
(zaḥmet b.) 03b/8

b.- up (ḳabūl b.) 02a/6; (tola b.) 09a/1

b.- ur (āsān b.) 22b/3; (fūr-nūr b.)
22b/4; (ḥoşnūd b.) 16b/7; (icābet b.)
16b/1

boyın: -3- [Tr.] Gövdenin baş ile omuz
arasında kalan kısmı; boğaz.

b.+ ıġa 11a/1, 11b/5, 23a/6

bu: -29- [Tr.] 1. İşaret sıfatı.

b. 03a/6, 03a/8, 03b/2, 04a/1, 04a/7,
04b/1, 04b/6, 05a/1, 06b/2, 08a/3,
08b/3, 08b/4, 08b/7, 09b/2, 10a/4,
10b/4, 11a/1, 12a/4, 12b/5, 13b/3,
13b/6, 14a/3, 18a/6, 21b/2, 23a/4,
23b/6

2. İşaret zamiri.

b.+ larını 20b/5

b.+ turur 11a/2, 14b/2

buğa: -1- [Tr.] Boğa.

b.+ nını 11b/4

C

cān: -1- [Far.] İnsan ve hayvanların
yaşamalarını sağlayan, ölümlerle birlikte
bedenden ayrılan madde dışı varlık.

c. (c. birmeklik “Can verme durumu”) 22b/2

cānüb: -1- [Ar. < cānib] Cihet, yan, taraf.

c.+ idin 04b/8

Cebrā'il: -6- [Ar.] Dört büyük melekten Allah'ın emirlerini vahiy yoluyla peygamberlere getirmekle görevli olanı.

c. 02b/1 (hazret-i C.9 02a/7, 02b/3, 03a/5, 03a/7, 04a/5)

cem': -2- [Far.] Hepsi, bütünü.

c.+i 09b/7, 19a/4

cevāb: -6- [Ar.] Bir soruya söz veya yazıya verilen karşılık, yanıt.

c. 06a/1, 06a/6, 07a/6, 07b/2, 07b/6, 08b/1

cüdā: -1- [Far.] Ayrı düşmüş; ayrılmış.

c. (c. kııl- “Ayrılmak.”) 03b/3

Ç

çık-: -4- [Tr.] 1. (Bir yerden) Ayrılmak, dışarı çıkmak.

ç.- ıp 02b/2, 02b/4

2. (Hastalık) meydana gelmek, olmak.

ç.- mağay (çiçek ç.) 09a/3

ç.- mas (çiçek ç.) 04a/1

çiçek: -2- [Tr.] Bir tür hastalık.

ç. (ç. çık- “Çiçek hastalığına yakalanmak.”) 09a/3, 04a/1

çivir: -1- [Tr.] Teke, yabani keçi.

ç. 21b/3

çolak: -1- [Tr.] Sakat.

ç. (ç. bol-) 09a/5

D

def': -3- [Ar.] Uzaklaştırma, savma, kovma.

d. (d. bol- “Uzaklaşmak.”) 23a/6, 23b/6

d. (d. kııl-“Uzaklaştırmak.”) 15a/4

dem: -1- [Far.] Zaman.

d.+ de 22b/1

dırra: -1- [Ar.] Kamçı.

d. 10a/5

di -: -20- [Tr.] Demek, söylemek.

d.- diler 02b/2, 03b/5

d.- mek 06a/3, 07a/3, 07b/4, 08a/2, 08a/5, 08b/2

d.- p 02a/5, 03a/2, 04a/3

d.- se 13a/5, 15a/2, 15b/3, 16a/3, 16b/4, 17b/1, 18b/2, 19a/3, 22a/4

diger: -1- [Far.] İkinci vakti.

d. (namāz-ı d.) 16a/1

dik: -1- [Tr.] Gibi.

d. 09b/6

dost: -1- [Far.] Sevilen kimse.

d. (d. dut- “Sevmek.”) 13b/5

du'ā: -3- [Ar.] Bir şeyin olmasını veya olmamasını Allah'tan isteme.

d.+ nı 10b/4

d.+ sını 19b/2

d.+ yı (d. kııl- “Dua okumak, dua etmek.”) 16a/7

dūzah: -1- [Far.] Cehennem.

d.+ ka 19b/3

dünyā: -2- [Ar.] İslam dinine göre insanların Allah'ın rızasını kazanmak için erişebilmek için gönderildikleri yer, imtihan alemi.

d. 10a/1, 14a/5

dürūd: -1- [Far.] Dua.

d. 20b/4

düşmen: -2- [Far.] Düşman.

d.+ leri 16b/7

d.+ lerinin 12a/5

E

eçkü: -1- [Tr.] Keçi.

e.+ de 11b/4

eger: -16- [Far.] Şart ifadesini kuvvetlendirmek için cümle başına getirilen edat; şayet, ister.

e. 05b/6, 06b/1, 07a/1, 07a/4, 07b/1, 07b/4, 08a/2, 08a/6, 21b/1, 08b/2, 10b/1, 10b/2, 11b/1, 12a/3, 23a/4, 23b/5

evvel: -7- [Ar.] İlk olarak, ilk.

e. 15b/4, 16a/5, 16b/5, 17b/3, 22a/6

e.+ kı 19b/7, 20a/5

F

faķir: -1- [Ar.] Yoksul.

f. 15a/2

farz: -1- [Ar.] İslamiyet'te, Kur'an ile bildirilen, Hz. Muhammet tarafından insanlara açıklanan, Allah'ın yapılmasını istediği ve mazeret olmadıkça mutlaka yerine getirilmesi gereken, aksi hâlde günah sayılan kesin emirler ve hükümler.

f.+ niņ 13b/7

Fātiha: -1- [Ar.] Kur'an-ı Kerim'in birinci suresi.

f.+ dın 20a/6

felâket: -1- [Ar.] Çok büyük üzüntü ve sıkıntılara sebep olan olay, durum; yıkım; bela; musibet.

f. 05b/2

ferište: -4- [Far.]

f.+ ni 13a/6, 19a/6, 20b/7

f.+ niņ 20b/7

fermân: -3- [Far.]

f. (f. bol-) 04a/3; (f. kıl-) 02a/7, 03a/7

Fevāyid: -1- [Ar.] Eser adı.

f.+ de 13a/1

fiş-: -1- [Tr.] (Süt için) kaynamak.

f.- erde 08a/3

für-nür: -2- [Far. + Ar.] Nur içinde; nurlu.

f. (f. bol-"Nur içinde olmak.") 21a/3, 22b/3

füt-: -3- [Tr.] Yazmak, kaydetmek.

f.- ürler 18a/1, 18b/5, 19a/7

G

gür: -3- [Far.] Mezar.

g. 17a/1

g.+ ı 21a/2, 22b/3

günâh: -2- [Far.] Allah'ın emir ve yasaklarına aykırı düşen ve suç sayılan iş veya davranış.

g. 16b/6

g.+ nı 16a/5

günâh-ı kebîre: -1- [Far. + Ar.] Büyük günah.

g.+ sini 17b/4

güneh: -1- [Far.] → *günâh*

g.+ lerini 19a/4

H

hac: -1- [Ar.] İslam'ın beş şartından birisi olarak Kurban Bayramı'ndan önce Arafat'ta belli bir süre bulunmayı, Kabe'nin belirlenen kurallara göre ziyaret ve tavafını, Kurban bayramının en az iki gününü Mekke'de geçirmeyi emreden ibadet.

h. 21a/5

hâcetmende: -1- [Far.] İhtiyaçlı, ihtiyacı olan.

h. (h. bol- "Muhtaç olmak.") 14b/114b/1

hadd: -1- [Ar.] Derece, mertebe, sınır.

h.+i 04b/3

hadîs: -2- [Ar.] Hz. Muhammed'in gelişen olaylar ve konular üzerinde müminleri aydınlatmak, Kur'an'ın bazı ayetlerini açıklamak için söylediği sözler.

h.+ de (tefsir-i h. "Hadis tefsiri, hadis yorumu.") 13b/1

h.+ niņ 10a/4

hafta: -1- [Far.] Yedi günlük zaman dilimi.

h.+ da 05a/4

Hak: -6- [Ar.] Allah.

h. 15a/3, 15b/3, 16a/3, 16b/4, 17b/1, 22a/4

hakķıda: -1- [Ar. + Tr.] Hakkında, dair.

h. 20a/4

halâş: -1- [Ar.] Kurtulma, kurtuluş.

h. (h. bol-) 11b/6

halâyık: -1- [Ar.] Halk, insanlar.

h.+ niņ 12b/1

harâm: -1- [Ar.] İslamiyet'te yasaklanan nesnelere ve işlere; Allah'ın, kullarının yapmasına, söylemesine, yemesine, içmesine izin vermediği ve aksine

davrananların cezalandırılacağını Kur'an-ı Kerim'de açıkça belirttiği şeyler.

h.+ dur 08b/6

hātır: -1- [Ar.] Akılda tutma yetisi; hafıza.

h.+ larığa (h. kil- "aklına gelmek, hatırlamak.") 02b/7

hatun: -1- [Tr.] Eş, zevce.

h.+ ı 10a/3

hazret: -12- [Ar.] Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilen, Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılan ve saygı ifâde eden söz.

h. (h.- i Cebra'il) 02a/7, 02b/3, 03a/5, 03a/7, 04a/5; (h.- i Mūsā) 02b/5, 04a/4, 04b/2, 04b/5, 09b/1; (h.- i peygamber) 18b/5, 19b/6

hem-rāh: -2- [Far.] Yol arkadaşı, dost.

h. 14a/5; (h. kıl- "Arkadaş, dost edinmek.") 08b/3

hemīşe: -2- [Far.] Daima, her zaman.

h. 03b/3, 04a/1

her: -18- [Far.] Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükümün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir, -nin hepsi, bütün.

h. 05a/1, 05a/4, 08b/2, 08b/5, 12a/6, 13a/2, 13b/5, 14b/5, 15a/4, 16a/1, 16a/7, 16b/1, 17a/2, 18a/5, 18b/7, 20a/6, 20b/7, 21b/6

hergiz: -1- [Far.] Asla, hiçbir vakit.

h. 15a/2

heybetlik: -1- [Ar. + Tr.] Görünüşü korku ile karışık saygı uyandıran.

h. 12b/2

hiç: -5- [Ar.] Hiç, asla, hiçbir zaman.

h. 03b/8, 14a/3, 14a/6, 15b/8, 16b/5

hisāb: -2- [Ar.] Sayı bakımından nicelik.

h.+ ını 04b/3

h. (h. al-"Suçlu veya bir konuda yanlışlığı olan birisini sorgulamak; hesaba çekmek.") 15b/8

hoşnūd: -1- [Far.] Mutlu ve memnun olarak.

h. (h. bol-"Memnun olmak; mutluluk duymak.") 16b/7

Hudāy: -13- [Far.] Allah.

h. 02a/3, 02a/6, 03a/2, 03a/5, 03b/6, 04b/3, 09a/6, 10b/5, 13a/5, 13b/4, 18b/2, 19a/3, 20b/6

Hudāyā: -1- [Far.] Ey Allah'ım.

h. 02a/4

huften: -1- [Far.] Yatsı vakti.

h.+ (namāz-ı h.) 17a/2

İ

'ibādet: -2- [Ar.] Allah'ın emirlerini yerine getirme, Allah'a tapınma.

'i.+ iğa 14a/2

'i.+ niğ 18b/3

iber-: -2- [Tr.] Göndermek, sevk etmek.

i.- ür 19a/6, 20b/7

icābet: -2- [Ar.] Bir isteği uygun bulma, muvafakat etme.

i. (i. bol-"Bir isteği uygun bulmak, muvafakat etmek.") 16b/1; (i. kıl-"Bir isteği uygun bulmak, muvafakat etmek.") 19b/2

İhlāş: -1- [Ar.] Kur'an-ı Kerim'in 112. suresi.

i. 20b/3

iki: -3- [Tr.] İki sayısı.

i. 13a/6, 18a/1, 20a/5

iki miğ biş yüz: -3- [Tr.] "İki bin beş yüz" sayısı.

i. 17b/3, 17b/5, 18a/1

ikinç: -5- [Tr.] Sıralamadaki yeri iki olan.

i. 15b/5, 16a/6, 16b/7, 17b/5, 22b/2

İmām Ca'fer-i Şādık: -1- [Ar.]

İsnâaşeriyye'nin altıncı, İsmâiliyye'nin beşinci imamı, Ca'ferî fikhının kurucusu.

i.+ 01b/5

īmān: -3- [Ar.] Allah'a inanma, dînî inanç.

ī. 22b/1

ī.+ nı 15b/5, 16b/6

in-şā'allāhu te'ālā: -6- [Ar.] "Allah isterse"
anlamında bir dilek sözü.

i. 10b/6, 18a/3, 19b/5, 21a/7, 21b/06
21b/4

irkeç: -1- [Tr.] Erkek keçi.

i.+ niğ 11b/5

irtelike: -1- [Tr.] Sabah vakti.

i. 13a/2

isim: -2- [Ar.] Ad, isim.

i. 11a/2

i.+ ni 11a/1

iş: -2- [Tr.] İş, davranış, hareket.

i. 02b/7

i.+ lerni 08b/4

işit: -3- [Tr.] İşitmek, duymak.

i.- mese 05b/1

i.- se 05a/3, 09b/3

iy: -1- [Tr.] Seslenme ünlemi, ey.

i. 02a/4

K

kaḅūl: -3- [Ar.] Uygun bulma, kabul etme.

ķ. (ķ. bol- "Uygun bulunma, tasdik olunma.") 02a/6, 03a/4, 17b/5

kāfir: -1- [Ar.] Allah'ın varlığını ve birliğini kabul etmeyen, tanrıtanımaz.

k. 10a/3

kār: -1- [Far.] Fayda, yarar.

k. (k. ķıl- "Fayda sağlamak.") 12b/6

ķaravaş-mend: -1- [Tr. + Far.] Hizmetçi, köle gibi.

ķ.+ 05b/5

ķarzdārlik: -1- [Ar. + Tr.] Borçluluk.

ķ.+ dın 15b/4

ķatar: -1- [Tr.] Kez, kere, defa.

ķ. 19a/1

ķatıgraq: -1- [Tr.] Çok zor, çok güç.

ķ. 20a/1

ķatık: -1- [Tr.] Süt.

ķ. 08a/3

ķayı: -1- [Tr.] Yan, taraf.

ķ.+ ğa 23a/1

ķaysı: -7- [Tr.] Hangi.

ķ. 06a/1, 06a/5, 07a/2, 07a/5, 07b/2,
07b/5, 08a/7

ķazan: -1- [Tr.] Yemek pişirilen, sıvı veya su kaynatılan büyük ve derin kap.

ķ.+ ğa 07a/4

ķiç: -1- [Tr.] Geçmek, öbür yana ulaşmak.

k.- key 23a/3

ķil: -2- [Tr.] 1. Gelmek.

k.- megey (berāber k.) 14a/4

k.- ip 04a/6

2. Ortaya çıkmak.

k.- diler (ħātırılarına k. "Aklına gelmek, hatırlamak.") 02b/7

ķele: -2- [Tr.] Boğa; tosun.

ķ.+ de 11b/4

ķ.+ ğa 23b/5

ķelime: -3- [Ar.] Söz; sözcük.

k. 14b/2

ķ.+ ni 13b/3, 13b/6

ķiltür: -2- [Tr.] Bahsetmek, zikretmek.

k.- üpdür 13b/2

k.- üpdürler 13a/1

ķerāmet: -5- [Ar.] İhsan, bağış.

k. (ķ. ķıl-"İhsanda bulunmak.") 15b/4,
16a/4, 16b/5, 17b/2, 22a/5

ķerek: -11- [Tr.] Gerek, lazım, gerekli.

k. 06a/1, 06a/4, 06a/5, 07a/4, 07b/4,
08a/2, 08a/4, 08a/5, 08a/7, 08b/2,
11a/1

ķıl : -37- [Tr.] Yardımcı fiil.

ķ.- dı (fermān ķ.) 02b/1, 03a/7;

ķ.- dılar (münācāt ķ.) 03a/3

ķ.- ğan (şıdķ ķ.) 04b/8

ķ.- ğannıñ (āzād ķ.) 21a/5, 19b/1

ķ.- ğay (binā ķ.) 21a/4; (mağfıret ķ.)
19a/4; (naşīb ķ.) 22b/1

ķ.- ğaylar (binā ķ.) 18a/3

ķ.- ıp (ķoyçılık ķ.) 03b/7; (niyet ķ.)
10a/2

ķ.- ıpıdurlar (rivāyet ķ.) 02a/2

.- ınlr (rahm .) 20a/2
 .- mağay (kār .) 12b/6
 .- mağıl (cüdā .) 03b/3
 .- mağudıı 08b/5
 .- mas (zevāl .) 16b/6
 .- may (hem-rāh) 08b/4
 .- sa (du‘ā .) 16a/7; (‘amel .) 08b/7;
 (şıd .) 09a/1
 .- up (münācāt .) 02a/4
 .- ur (‘afv .) 17b/4 (ağır .) 23a/2;
 (def‘ .) 15a/4; (icābet .) 19b/2;
 (kerāmet .) 15b/4, 16a/5, 16b/5,
 17b/3, 22a/6; (mu‘āmele .) 22b/5;
 (mü‘ekkel .) 13a/7; (şefā‘at .) 19b/4;
 (yırağ .) 13b/1
 .- urlar (rivāyet .) 09b/1
ırık: -1- [Tr.] Kırk sayısı.
 . 21a/4
ır: -1- [Tr.] (Hayvanın) t ylerini kesmek.
 .- arda 08a/6
ıyāmet: -4- [Ar.]  l lerin tekrar dirileceği
 ve mahşerde toplanmak  zere,
 Allah’tan başka b t n varlıkların yok
 olacağı zaman; hesap g n ; din g n .
 . 05b/4, 09b/4, 15b/7, 22b/6
 → t -ıyāmet
i: -2- [Far.] Edat.
 k. 16a/7, 22a/6
içe: -3- [Tr.] Gece.
 k. 20a/2
 k.+ de 20a/6
 k.+ din 20a/1
im: -30- [Far.] 1. Edat.
 k. 02a/2, 05b/6, 06a/2, 06a/6, 06b/1,
 07a/1, 07a/4, 07a/6, 07b/1, 07b/3,
 07b/4, 07b/6, 08a/6, 08b/1, 08b/2,
 09b/1, 10b/2, 21a/4
 2. Zamir.
 k. 05a/1, 12a/6, 13a/2, 13b/5, 14b/5,
 15a/4, 16a/1, 16b/1, 17a/2, 18a/5,
 18b/7, 21b/6
imense: -4- [Tr.] Kimse.

k. 12a/3
 k.+ niğ 10b/2, 11b/1, 21b/1
ir-: -5- [Tr.]  ld r c  salgın hastalık
 bulaşmak.
 k.- mekdin ( l m k.) 09a/3
 k.- se ( l m k.) 10b/3, 11b/2, 23a/4,
 23b/5
işi: -3- [Tr.] Cinsiyet farkı g zetilmeden
 kadın veya erkek kimse, insan.
 k.+ ge 14b/1
 k.+ niğ 14a/3, 20a/4
it-: -1- [Tr.] Elden ıkmak, kaybolmak,
 zarara uğramak.
 k.- key 05b/3
iyin: -10- [Tr.] Sonra.
 k. 04b/1, 14b/6, 15a/5, 16a/2, 16b/2,
 17a/3, 18a/5, 18b/7, 20a/7, 20b/4
iğ: -1- [Tr.] Bol.
 k. 16a/6
oar: -2- [Tr.] Ko.
 .+ niğ 11b/3, 23a/5
of-: -1- [Tr.] Yerinden kalkmak.
 .- arda 13a/3
ol: -1- [Tr.] El.
 .+ ıda 21a/1
op-: -1- [Tr.] Yerinden kalkmak.
 .- ğanda 21b/6
oşala-: -1- [Tr.] (Koyun iin)
 iftleştirmek.
 .- da 06a/4
otan: -1- [Tr.] Ağıl, hayvan damı.
 .+ ğa 05b/7
otur: -1- [Tr.] Hasta, zayıf.
 . (. bol-“Hastalanmak, zayıflamak.”)
 09a/4
oy: -16- [Tr.] Koyun.
 . 02a/5, 02b/2, 02b/4, 02b/6, 04a/6,
 08a/6
 .+ da 11b/3
 .+ ları 04b/8, 09a/1
 .+ larığ 03b/4
 .+ larınığ 04b/2

ķ.+ larıŋġa 03b/7

ķ.+ larıŋnıŋ 04a/2

ķ.+ larını 02b/7, 05b/7

ķ.+ nı 06a/4

ķoy-: -2- [Tr.] 1. (Süt kazana) Dökmek, koymak.

ķ.- arda 07a/5

2. Yardımcı fiil.

ķ.- up (baş ķ.) 19a/1

ķoyçılıķ: -1- [Tr.] Koyun beslemek, meslek olarak bu işi yapmak.

ķ. (ķ. kı1-“Koyunculuk mesleğini yapmak.”) 03b/7

ķörürün-: -1- [Tr.] Benzemek, görünüşünde olmak.

ķ.- gey 12b/3

ķöz: -1- [Tr.] Göz.

ķ.+ iġe 12b/2

ķün: -12- [Tr.] Gün, yirmi dört saatlik zaman dilimi.

ķ. 14a/2

ķ.+ din 05a/6, 05b/2, 09a/2

ķ.+ ġe 05a/7, 05b/2, 09a/2

ķ.+ i 05b/4, 09b/4, 15b/8, 22b/6

ķ.+ lük 09b/5

ķünlüġ: -1- [Tr.] Otlak, mera (?).

ķ.+ e 07b/4

L

lāzım: -1- [Ar.] Gerek, gerekli.

l. (l. bol-“Gerekli olmak.”) 10a/5

loķma: -1- [Far.] Küçük yiyecek parçası, sokum.

l.+ yı 08b/5

M

maġfiret: -1- [Ar.] Allah'ın kullarının günahlarını baġıřlaması; affetmesi.

m. (m. kı1-“ (Allah için) kullarının günahlarını baġıřlamak; affetmek.”) 19a/4

maķbül: -1- [Ar.] Kabul edilen, muteber.

m. (m. bol-“Kabul edilmek, muteber olmak.”) 18b/3

māl: -6- [Ar.] 1. Mal, mülk, servet.

m.+ ı 05a/7

m.+ ıdın 05b/3

2. Bir kimsenin sahip olduġu büyükbaş ve küçük baş hayvanların tümü.

m. 06b/1

m.+ ıġa 10b/2, 11b/2, 23a/4

ma' mūr: -2- [Ar.] Güzelleřmiř, řenlikli.

m. (m. bol-“Güzel, şenlikli olmak.”) 10a/1, 14a/6

mazmün: -1- [Ar.] Anlam, mana.

m.+ ı 10a/4

maġa: -2- [Tr.] I. tekil şahıs zamirinin yönelme hâli eki almış şekli; bana.

m. 02a/5, 03a/1

merātibe: -11- [Ar.] Defa, kere, kez.

m. 14a/1, 14b/6, 15a/6, 16a/2, 16b/2, 17a/3, 20a/7, 20b/1, 20b/2, 21a/5, 22a/1

meřġül: -1- [Ar.] Bir şeyle uğraşan.

m. (m. bol- “Bir işle uğraşmak, ilgilenmek.”) 02b/6

meřhūr: -1- [Ar.] Herkes tarafından bilinen.

m. (m. bol-“ Herkes tarafından bilinmek.”) 04b/1

mizān: -1- [Ar.] Tartı, terazi.

m.+ da 13b/3

miġ: -4- [Tr.] Bin sayısı.

m. 04a/3, 05a/1, 19a/6, 20b/7

mu' āmele: -1- [Ar.] Davranış biçimi, tutum.

m. (m. kı1-“Davranmak.”) 22b/5

muġtāc: -1- [Ar.] Bir şeye gereksinim duyan, ihtiyaç sahibi.

m. (m. bol-“Bir şeye gereksinim duymak.”) 15a/2

munça: -2- [Tr.] Bu kadar, bu miktarda.

m. 02a/5, 04a/6

Mūsā: -11- [Ar.] İsrail oġullarına gönderilen ve kendisine Tevrat indirilen peygamber.

m. 02a/2, 02b/4, 03b/1, 03b/2, 03b/6;
(hazret-i m.) 02b/5, 04a/4, 04b/2,
04b/5, 09b/1

m.+ ğa 02b/1

muvāfık: -1- [Ar.] Uygun.

m. 02a/1

mü'ekkel: -1- [Ar.] Vekil tayin edilen,
kendisine vekâlet verilen.

m. (m. kı1-“Vekil tayin etmek.”) 13a/6

münâcât: -4- [Ar.] Allah'a yalvarıp yakarma,
duâ ve niyazda bulunma.

m. (m. kı1-“Allah'a yalvarmak,
yakarmak, niyazda bulunmak.”) 03a/3,
02a/3

m.+ ı 02a/6, 03a/4

Münkir: -1- [Ar.] İnsanı ölümünden sonra
sorguya çeken iki melekten biri.

m. 22b/4

N

namâz: -7- [Far.] İslâm dinince belli kurallara
göre günde beş vakit yapılması
Müslümanlar üzerine farz kılınmış
olan ve İslâm'ın beş şartından birini
teşkil eden ibadet

n. 20a/5 (n.-ı huften “Yatsı namazı”)
17a/2; (n.-ı şâm “Akşam namazı”)
16b/1; (n.-ı bāmdād “Sabah namazı”)
14b/5, 13b/6; (n.-ı diğer “İkindi
namazı”) 16a/1; (n.-ı şems
“Öğlenamazı”) 15a/5

nāme: -2- [Ar.] Defter.

n. (n.- i a' māl “Amel defteri”) 17b/7,
22b/6

naşīb: -1- [Ar.] Allah'ın herkes için uygun
gördüğü varsayılan şey; talih; kısmet;
baht.

n. (n. kı1- “(Allah için) istenilen,
arzulanan bir şeye kavuşmayı
sağlamak; fırsat vermek; ulaştırmak;
eriştirmek.”) 22b/1

Nekir: -1- [Ar.] Mezarda ölüleri sorguya
çeken iki melekten biri.

n. 22b/4

nemerse: -4- [Tr.] Nesne; şey.

n. 16a/4, 16b/5, 17b/2

n.+ din 15b/3

ni' met: -1- [Ar.] Allah'ın insanlara
yararlanmaları için sunmuş olduğu her
şey.

n.+ din 15b/8

niyâz: -1- [Far.] Yalvarma, yakarma.

n.+ 04a/7

niyet: -1- [Ar.] Kişinin bir amaca
yönelmesine neden olan düşünce,
tasarı, maksat, gaye.

n. (n. kı1-“ (Bir şeyi yapmayı) Zihinde
tasarlamak, aklına koymak, yapmaya
karar vermek, niyetlenmek.”) 10a/2

nūr: -1- [Ar.] Kutsal bir güç tarafından
gönderildiğine inanılan parıltı veya
ışık.

n. 21a/1

→ *für-nūr*

O

oķu -: -16- [Tr.] Okumak.

o.- maķ 06a/1, 06a/5, 06b/2, 08a/3,
08a/7

o.- r 07a/2, 07a/5, 07b/2, 07b/6

o.- sa 05a/2, 08b/6, 09b/2

o.- sun 05a/4, 05a/5, 20b/3

o.- yamasa 05a/3

oķut-: -3- [Tr.] Okutmak.

o.- up 05a/3, 05b/1, 09b/3

oķuyal-: -2- [Tr. < okuya al-] Okuyabilmek.

o.- masa 05a/5, 09b/3

ol: -6- [Tr.] III. Tekil şahıs zamiri.

o. 14a/2, 16a/4, 17a/1, 17b/1, 20b/5,
22a/6

ol-: -2- [Tr.] Yardımcı fiil.

o.- ar (şehid o.) 19b/5

on: -2- [Tr.] On sayısı.

o. 17b/2, 22a/1

oņ: -1- [Tr.] Sağ taraf, sağ yan.

o. 23a/1

TÜRÜK

Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi

2022, Yıl 10, Sayı: 28

Issn: 2147-8872

on tört: -1- [Tr.] On dört sayısı.

o. 09b/5

or(u)n: -2- [Tr.] Yer, mevki.

o.+ ıdın 13a/2, 21b/6

Ö

öl-: -2- [Tr.] Hayatı sona ermek, vefat etmek

ö.- gen 20a/4

ö.- se 19b/4

öldür-: -1- [Tr.] Kurban etmek, öldürmek.

o.- se 21b/3

ölüg: -2- [Tr.] Ölü.

ö.+ ke 19b/7

ö.+ ünlerğa 20a/3

ölüm: -5- [Tr.] Bir canlıda hayati

fonksiyonların tam ve kesin bir şekilde sona ermesi durumu, mevt, vefat.

ö. (ö. kir- “(Hayvan için) Salgın hastalıktan dolayı çokça ölmek.”)

09a/3, 10b/3, 11b/2, 23a/4, 23b/5

öt-: -1- [Tr.] Bağışlamak, affetmek.

ö.- er 16a/6

öte-: -1- [Tr.] Bağışlamak, hibe etmek.

ö.- ese 20a/5

ötkür-: -1- [Tr.] İletmek, sunmak.

ö.- ip 04a/7

öz: -15- [Tr.] Kendi.

ö. 03b/2, 09a/6, 10b/5

ö.+ i 05a/2, 05a/6, 05b/1, 09b/4, 10a/3,

10b/4, 12a/4, 12b/1, 12b/5

ö.+ ün 03b/4, 04a/2

ö.+ üñdin 03b/3

özge: -1- [Tr.] Başka, diğer.

ö. 04b/4

P

penāh: -1- [Far.] Sığınacak yer.

p.+ ıda 09a/6

pes: -1- [Far.] Öyleyse, o hâlde.

p. 20a/2

peygamber: -3- [Far.] Allah tarafından

emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse, Tanrı elçisi,

resul.

p. 18a/4 (hazret-i p.) 18b/5, 19b/6

pir: -2- [Far.] (Tasavvufta) Yol gösterici, mürşit.

p. 05b/4

p.+ leri 09b/7

R

rahm: -1- [Ar.] Merhamet, acıma.

r. (r. kı1-“Merhamet etmek, acımak.”) 20a/2

rāzī: -1- [Ar.] Kabul eden, rıza gösteren

r. (r. bol- “Rıza göstermek.”) 09b/7

reh-nümā: -1- [Far.] Yol gösteren kimse, kılavuz.

r. (r.-y1 muvāfık “Uygun bir yol gösterici”) 02a/1

rek‘at: -2- [Ar.] Namazda kıyam, rükû ve iki defa secdeden meydana gelen bölüm.

r.+ ığa 20a/6

r. 20a/5

rızık: -1- [Ar.] Allah tarafından herkese takdir edilen nimet.

r.+ ı 16a/6

risāle: -12- [Ar.] Genellikle belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

r. 03a/1, 04b/1

r.+ ğa 08b/7

r.+ ni 03a/6, 03a/8, 03b/2, 04a/1, 04a/7, 04b/6, 05a/1, 08b/3, 09b/2

rivāyet: -2- [Ar.] Bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma.

r. (r. kı1-“Anlatmak, söylemek, nakletmek”) 02a/2, 09a/7

ruy-ı zemīn: -1- [Far.] Yeryüzü.

r.+ de 14a/3

rüsvā: -1- [Far.] Ayıplanacak durumda bulunan, rezil.

r. (r. bol-“Ayıplanmak, rezil olmak.”) 05b/6

S

şadağa: -1- [Ar.] Ölünün arkasından Allah rızası için fakirlere verilen para, mal

vb.

ş. (ş. bir- “Hayır için para, mal vb. vermek.”) 20a/3

sağ-: -1- [Tr.] Elle sıkılmak suretiyle hayvanın memesinden süt çıkarmak.
s.- arda 07a/2

sağla-: -2- [Tr.] Korumak, himaye etmek.
s.- ğay 10b/5, 15b/6

sal-: -1- [Tr.] (Hayvan için) otlaması için serbest bırakmak.
s.- urda 05b/7, 07b/5

şalla’llāhu ‘aleyhi ve sellem: -1- [Ar.] Hz. Muhammed’in adı anıldığında “Allah’ın salat ve selamı onun üzerine olsun” anlamında söylenen bir dua cümlesi.
ş. 18a/4

sar-: -1- [Tr.] (Süt için) Mayalamak.
s.- urda 07b/1

sarāy: -1- [Far.] Görkemli büyük konut.
s. (s.- ı behişt) 18a/2

sebeb: -1- [Ar.] Bir şeyin olmasına, gerçekleşmesine veya belli şekil almasına yol açan şey; gerektiren ve oluşturan şey
s.+ din 04b/7

secde: -1- [Ar.] Namaz kılarken ve gerektiği zamanlarda Allah’a tazim için yüzü yere koyma.
s.+ ge 18b/7

seksen: -2- [Tr.] Seksen sayısı.
s. 10a/5, 18b/2

sevāb: -8- [Ar.] İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükafat.
ş. 22a/5
ş.+ mı 17b/7, 18b/4, 19a/5, 19b/1, 20b/5, 21a/6, 21a/7

sezāvār: -1- [Far.] Uygun, yaraşır.
s. (s. bol-) 19b/3

şıdık: -2- [Ar.] Doğruluk, doğrulukla hareket etme.

ş. (ş. kıl-“ doğrulukla hareket etmek”) 08b/7, 04b/7

Şırat: -1- [Ar.] Cehennem üzerinde kurulmuş olduğuna inanılan, dar ve geçilmesi güç köprü; sırat köprüsü.
ş.+ dın 23a/3

sor-: -10- [Tr.] Bir kimseye soru yönelterek ondan gerekli bilgiyi almak, sual etmek.
s.- salar 05b/6, 06b/1, 07a/1, 07a/4, 07b/1, 07b/4, 08a/2, 08a/6, 08b/2, 10b/1

subhānehu ve te’ālā: -3- [Ar.] “Allah’ı her türlü eksiklikten uzak tutarım” anlamında bir söz.
s. 16b/4, 17b/1, 22a/4

sünnet: -1- [Ar.] Hz. Muhammed’in söz ve davranışları ile gittiği yol; Müslümanlara gösterdiği yol; dinî konularla ilgili olarak söyledikleri, buyrukları, yaptıkları ve uygun bulduklarına ilişkin İslami kuralların tümü.
s.+ iniş 13b/7

süt: -3- [Tr.] Süt.
s. 07a/1, 07b/1
s.+ ni 07a/4

Ş

şām: -1- [Far.] Akşam vakti.
ş. (namāz-ı ş.) 16b/1

şefā’at: -1- [Ar.] Bir suçun bağışlanması veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olma
ş. (ş. kıl-“Bir suçun bağışlanması veya bir isteğin yerine getirilmesi için aracı olmak.”) 19b/4

şehir: -1- [Far.] Şehir.
ş. 21a/4

şehīd: -3- [Ar.] Vatan, millet, kutsal bir amaç ve görev uğrunda ölen kimse.
ş. (ş. ol-“ İmanı, vatani ve kutsal bir amacı uğrunda ölmek.”) 19b/5

ş.+ lerniñ 19a/5, 21a/6
şekil: -5- [Ar.] Biçim, tarz.
 ş.+ ni 12a/4, 12b/5, 23b/6
 ş.+ ini 21b/2, 23a/4
şems: -1- [Ar.] Öğle vakti.
 (namāz-ı ş.) 15a/5
Şeytān: -1- [Ar.] Meleklerin başı ve hocası
 olduğu halde isyan edip Allah'ın
 emirlerine karşı geldiği için huzurdan
 kovulan ve rahmetten uzak kalan asi
 varlık, iblis
 ş.+ nı 13a/7
şifā: -1- [Ar.] Hastalıktan kurtulma, iyi olma,
 eski sağlığına tekrar kavuşma, onma.
 ş. (ş. tap-“İyileştirmek, sağlığına
 kavuşturmak.”) 21b/4
şol: -3- [Tr.] Şu.
 ş. 02b/3, 03a/3, 04a/4
T
tā-kiyāmet: -1- [Ar.] Kıyamete kadar.
 t.+ 21a/2
tā'at: -3- [Ar.] İbadet.
 t.+ i 14a/4
 t.+ ni 23a/2
 t.+ niñ 17b/6
tabağ: -1- [Ar.] Tabak, kap.
 t.+ da 21a/1
talāk: -1- [Ar.] Boşanma, nikâhın sona
 ermesi.
 t. (t. bol-“Nikahı sona ermek.”) 10a/3
tap-: -4- [Tr.] Kavuşmak, ulaşmak, haiz
 olmak.
 t.- kay 09a/2, 21a/6, 21a/7; (şifā t.)
 21b/4
tazarri: -1- [Ar.] Yalvarma, yakarma, tazarru.
 t. 04a/6
te'ālā: -16- [Ar.] “Şâni yüce olsun”
 anlamında olup Allah, Hak, Tanrı
 kelimelerinden sonra kullanılır.
 t. 02a/7, 03a/5, 03b/6, 09a/6, 10b/5,
 13a/6, 13b/4, 15a/3, 15b/3, 16a/4,
 18b/2, 19a/3, 20b/6

t.+ dın 04b/4
 t.+ ğa 02a/3, 03a/3
teber: -1- [Far.] Küçük balta.
 t. 12b/6
tefsir: -1- [Ar.] Yorum, yorumlama.
 t. (t.- i ḥadīṣ “Hadis tefsiri, hadis
 yorumu.”) 13b/1
teke: -1- [Tr.] Erkek keçi.
 t.+ niñ 23a/5
terāzū: -1- [Far.] Tartı, mizan.
 t.+ da 23a/1
tesbīḥ: -1- [Ar.] Allah'ı takdis ve tenzih etme.
 t.+ ni 18a/6
tīg: -1- [Far.] Kılıç.
 t. 12b/6
tīl: -2- [Tr.] Ağız boşluğunda yer alan, arka
 kısmıyla ağız tabanına bağlanan, tat
 almağa, yutkunmaya ve konuşmaya
 yarar, çizgili kaslardan meydana
 gelmiş, uzun, hareketli organ.
 t.+ ğa 13b/2
 t.+ i (t. bağlan- “Söz söyleyemez
 durumda bulunmak; dili tutulmak.”)
 12a/5
tive: -1- [Tr.] Deve.
 t.+ siğa 10b/3
tol-: -3- [Tr.] Dolmak.
 t.- a (t. bol- “Dolmuş olmak,
 dolmak.”)03b/5, 05a/7, 09a/1
tolunay: -1- [Tr.] Ay'ın tam bir daire olarak
 dolgun, parlak görüldüğü evre, ayın on
 dördü, bedir.
 t. 09b/6
törtünç: -1- [Tr.] Sıralamadaki yeri dört olan.
 t. 22b/4
tut -: -13- [Tr.] 1. Yanında bulundurmak.
 t.- ğıl 03b/4, 04a/2
 t.- masa 05b/2
 t.- sa 09b/4, 10b/4, 12a/4, 12b/1, 12b/5
 t.- sun 05a/6
 t.- up 05a/2
 2. Korumak, desteklemek.

t.- kay 09a/7

3. Sevmek, takdir etmek.

t.- ar (dost t. “Dost, arkadaş edinmek; sevmek.)13b/5

4. İstenilen biçimde yapmak, amel etmek.

t.- kan 04b/7

tüke-: -1- [Tr.] Bitmek; sona ermek; tükenmek.

t.- megey 03b/5

türlüg-: -1- [Tr.] Çeşitli, muhtelif, türlü.

t. 22a/5

U

ur-: -1- [Tr.] Vurmak.

u.- sa 23b/6

Ü

üç-: -5- [Tr.] Üç sayısı.

ü. 15b/3, 16a/4, 16b/4, 20b/2, 21b/3

üçünç-: -5- [Tr.] Sıralamadaki yeri üç olan.

ü. 15b/7, 16a/7, 17a/1, 18a/1, 22b/3

üstād-: -1- [Far.] (Tasavvufta) Yol gösterici, mürşit.

ü.+ larının 05b/4

V

ve-: -14- [Ar.] İki ögeyi veya cümleyi birbirine bağlayan edat, ve.

v. 02a/1, 03b/6, 04b/5, 08b/4, 09a/4, 09a/5, 09a/7, 09b/4, 09b/7, 10a/1, 14a/5, 18a/4, 18b/5

vitir-: -2- [Ar.] Yatsı namazının ardından kılınan üç rekatlık namaz.

v.+ din 18a/5, 18b/7

Y

yā-: -4- [Ar.] Ey, seslenme ünlemi.

y. 02a/4, 02b/1, 03b/2, 03b/6

ya-: -9- [Tr.]

y. 05a/2, 05a/4, 05a/6, 05b/1, 10b/2, 10b/3, 23a/5

yaḥşî-: -3- [Tr.] Güzel, iyi.

y. 10a/2, 22b/5

y.+ ir- 03a/2

yaḥşılıḳ-: -1- [Tr.] Güzellik, iyilik.

y.+ larını 19a/7

yan-: -1- [Tr.] Yakın, civar.

y.+ ıda 10b/5

yana-: -5- [Tr.] Yine.

y. 03b/6, 08b/6, 09a/7, 18a/4, 18b/5

yenik-: -1- [Tr.] Yeğni, hafif.

y. 13b/2

yıl-: -1- [Tr.] On iki aylık zaman dilimi, sene.

y.+ da 05a/5

yıllıḳ-: -2- [Tr.] Süresi belirtilen yıl kadar olan.

y. 16a/5, 18b/2

yıraḡ-: -1- [Tr.] Uzak.

y. (y. kıl- “Uzaklaştırmak, uzak tutmak.”) 13b/1

yi-: -1- [Tr.] Ağızda çiğneyerek yutmak.

y.- yedür 08b/6

yir-: -1- [Tr.] Yer, mekan.

y.+ ge 21b/2

yiti-: -1- [Tr.] Yedi sayısı.

y. 22a/5

yitiñç-: -1- [Tr.] Sıralamadaki yeri yedi olan.

y. 23a/2

yitmiş-: -1- [Tr.] Yetmiş sayısı.

y. 15a/4

yitmiş miñ-: -1- [Tr.] Yetmiş bin sayısı.

y. 19b/3

yüz (I): -10- [Tr.] Yüz sayısı.

y. 14a/1, 14b/6, 15a/5, 16a/2, 16b/2, 17a/3, 19b/1, 20b/4

yüz (II): Yüz, çehre, sima.

y.+ i 05b/5, 09b/5

Z

zaḥmet-: -1- [Ar.] Güçlük, eziyet.

z. (z. bol-) 03b/8

zamān-: -3- [Ar.] Süresi belirsiz dönem, vakit.

z. 02b/3, 03a/3, 04a/4

zarar-: -1- [Ar.] Bir şey, olay veya kişinin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç.

z. 03b/8

zemīn-: → *ruy-ı zemīn*

zevāl-: -2- [Ar.] Yok olma, ortadan kalkma.

z. (z. bol-“Yok olmak, ortadan kalkmak”) 15b/6; (z. kı1-“Yok etmek,	ortadan kaldırmak.”) 16b/6
---	----------------------------

Sonuç

Türk dili tarih boyunca konuşurlarının siyasi ve sosyal yaşantısına bağlı olarak geniş coğrafyalarda kültür, medeniyet ve devlet dili olarak kullanılmıştır. Türk dili ile hemen her alanda azımsanmayacak sayıda eser meydana getirilmiştir. Hem siyasi hem de bilim, kültür ve sanat tarihimize ışık tutan bu eserlerin özellikle bazı meslek kollarıyla ilgili yazılmış olanları ise Türk dilinin söz varlığını ortaya koymak bakımından ayrıca önem arz etmektedir. Çoğunlukla yalın bir Türkçe ile yazılmış bu eserler dönemin dili ve toplumun sosyal yapısı hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Ayrıca söz konusu eserler üzerinden Türk dilinin hem kendisine ait hem de diğer dillerden alınan kelimelerinde meydana gelen ses değişimlerini (*teve > tive, cānib > cāniib, kop- > kof-, pür > für, koçakla- > koşakla- vb.*) izlemek de mümkün olabilmektedir. Bu manada Türk dilinin tarihî metinlerinin neşredilmesi Türkoloji çalışmalarına katkı sunacaktır. Bu yazıda *Risâle-i Çârvâçılık* (hayvancılık/çobanlık) adlı eserin metin neşri yapılarak eser söz varlığı ve dil özellikleri bakımından incelenmiştir.

Kaynaklar

- Alper, Serap. (2016). *Risâle-i Sâbûn-Gerlik*. Marmara Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 3, 45-69
- Alyılmaz, Semra. (2011). *Risâle-i Mûze-dûzluk (İnceleme-Metin-Dizin)*. Ankara: Elik Yayınları.
- Eker, Ümit. (2018). Son Dönem Çağatay Türkçesiyle Yazılmış Risâle-i Yafındilik “Örtünme Risalesi” Adlı Eser (Dil Özellikleri, Çevriyazı, Türkiye Türkçesine Aktarma, Tıpkıbasım). *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, (11), 75-98.
- Eker, Ümit, Zal, Ünal. (2014). *Risâle-i Temürçilik*. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*. (4), 11-23.
- Erbay, Fatih. (2012). Çağatay Türkçesiyle Yazılmış İki Risâle: Risâle-i Çârvâdârçılık ve Risâle-i Dihkânçılık. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*. (9) 4, 103-124.
- Eckmann, János, (2017). *Çagatayca El Kitabı*, (Çev. Günay Karaağaç). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gönel Sönmez, Tugba. (2017). *Risâle-i Mûze-Dûzluk (Ayakkabıcılık Risalesi)*. *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, 10, 161-162.
- Korkmaz, Zeynep (1992). *Grammer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Kotan, Hüsnâ. (2019). *Risale-i Serteraş*. Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 63, 563-591.
- Tek, Recep, Çakmak, Serkan vd. (2017). *Risâle-i Nân-Vâyılık (Fırıncılık Risalesi)*. Adem Öger-Ahmet Turan Türk (Ed.). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Türk Dil Kurumu. (2009). *Güncel Türkçe Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.

Ünlü, Suat. (2013). *Çağatay Türkçesi Sözlüğü*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Elektronik Kaynaklar

Diyanet İşleri Başkanlığı İslam Ansiklopedisi <https://islamansiklopedisi.org.tr/> (Erişim Tarihi: 22.12.2021)

Kubbealtı Lugatı <http://www.lugatim.com/> (Erişim Tarihi: 22.12.2021)

Türk Dil Kurumu. Derleme Sözlüğü <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi:15.11.2021).

Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi:15.11.2021).

Türk Dil Kurumu. Tarama Sözlüğü <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 18.11.2021).

Ötüken Türkçe Sözlük <http://www.otukensozluk.com/> (Erişim Tarihi: 20.12.2021).